

Sammlaren

Tidskrift för

svensk litteraturvetenskaplig forskning

Årgång 132 2011

I distribution:

Swedish Science Press

Svenska Litteratursällskapet

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Göteborg: Stina Hansson, Lisbeth Larsson

Lund: Erik Hedling, Eva Hættner Aurelius, Per Rydén

Stockholm: Anders Cullhed, Anders Olsson, Boel Westin

Uppsala: Torsten Pettersson, Johan Svedjedal

Redaktörer: Otto Fischer (uppsatser) och Jerry Määttä (recensioner)

Inlagans typografi: Anders Svedin

Utgiven med stöd av

Magnus Bergvalls Stiftelse

Bidrag till *Samlaren* insändes digitalt i ordbehandlingsprogrammet Word till info@svelitt.se. Konsultera skribentinstruktionerna på sällskapets hemsida innan du skickar in. Sista inlämningsdatum för uppsatser till nästa årgång av *Samlaren* är 15 juni 2012 och för recensioner 1 september 2012. *Samlaren* publiceras även digitalt, varför den som sänder in material till *Samlaren* därmed anses medge digital publicering. Den digitala utgåvan nås på: <http://www.svelitt.se/samlaren/index.html>. Sällskapet avser att kontinuerligt tillgängliggöra även äldre årgångar av tidskriften.

Uppsatsförfattarna erhåller digitalt underlag för särtryck i form av en pdf-fil.

Svenska Litteratursällskapet tackar de personer som under det senaste året ställt sig till förfogande som bedömare av inkomna manuskript.

Svenska Litteratursällskapet PG: 5367–8.

Svenska Litteratursällskapets hemsida kan nås via adressen www.svelitt.se.

ISBN 978-91-87666-29-4

ISSN 0348-6133

Printed in Sweden by
Elanders Gotab, Stockholm 2012

Norsk litterär filhellenism 1821–1832 och dess svenska kontrast

AV PÄR SANDIN

Termen ”filhellenism” har förutom sin allmänna betydelse av Greklandsvänskap en specifik historisk innebörd, nämligen som etikett på den sympatirörelse som uppstod i Europa i samband med den grekiska motståndskampen mot det osmanska imperiet, framförallt under den period som benämns frihetskriget, 1821–1830. Frivilliga från hela Europa reste under denna period till ”orienten” för att delta i striderna på grekernas sida, och rörelsen satte kulturella, särskilt litterära spår, bland annat i form av dikter och skådespel skrivna till grekernas ära, ibland med försäljningsintäkterna tillägnade den grekiska kampen.

Flera studier av den litterära filhellenismen i Skandinavien har publicerats men ingen såvitt jag kan se som behandlar den norska litteraturen.¹ Filhellenismen hade, ska det visa sig, begränsad omfattning i Norge men uppvisar här tendenser som blir särskilt intressanta om de ställs i kontrast till den svenska filhellenismen, framförallt så som den kom till uttryck i kretsen runt P. A. Wallmark i Stockholm med kulmen under åren 1826–1827. Den svenska litterära filhellenismen har skildrats ur olika synvinklar i de i not 1 anförda arbetena av Henrikson, Pakkanen, Petersson och Jansson, men det kan finnas ytterligare något att tillägga om ett par av de uttryck den tog sig. Jag ska således presentera en översikt över den norska filhellenismen här – vilken i stort sett utgörs av poeterna J. S. Welhaven och, i synnerhet, Henrik Wergeland – och därefter behandla dess svenska motsvarighet med nedslag i fallen Nicander, Wallmark, Atterbom och Tegnér.

Lord Byron, Wilhelm Müller, J. S. Welhaven

För den skandinaviska litterära filhellenismen existerade ett par tydliga europeiska förebilder eller ledstjärnor.² Den främste var Lord Byron, som inspirerade mer genom sin person än sin diktning. Han reste nämligen själv till Grekland 1823 för att året därefter ansluta sig till motståndshären i Messolongi. Han blev sjuk och dog av feber innan han kommit i strid, men hans död uppfattades som heroisk och kom att inspirera till åtskillig vers av varierande kvalitet. En i det alltmer tyskorienterade Skandinavien tongivande filhellen var också poeten Wilhelm Müller, idag kanske mest berömd

som författare till den av Schubert tonsatta *Winterreise*,³ men i sin samtid känd som ”Griechen-Müller” då han under tjugotalet gav ut ett stort antal häften med dikter inspirerade av upproret, de så kallade *Lieder der Griechen*.⁴ Av häftena ska Tegnér ha ägt ett och Geijer och Atterbom tillsammans med entusiasm läst ett eller flera (den sistnämnde lärde även känna Müller personligen i Rom).⁵ 1825 gav Müller ut en omarbetad tysk utgåva av Claude Fauriels *Chants populaires de la Grèce moderne*, en samling nygrekiska folkdikter med översättningar på i Fauriels fall fransk prosa, i Müllers tysk vers.⁶ I Müllers utgåva hämtade den norske poeten J. S. Welhaven källtexterna till fem av de nio översättningar han publicerade 1832,⁷ vilka jag nyligen har omtalat i sammanhang av Welhavens klassicism,⁸ och även återutgett tillsammans med de grekiska källtexterna.⁹

Welhavens översättningar, och den artikel om nygrekisk folkpoesi som ledsagade dem,¹⁰ var senkomna bidrag till filhellenismen, senkomna därför att kampen två år före Welhavens publikation till slut, efter stormakternas godkännande, hade avgjorts och en självständig grekisk stat upprättats. Ett intresse för nygrekisk folkpoesi hade inte heller behövt räknas som filhellenism i politisk mening, om det inte vore för att många av de dikter Welhaven översätter är öppet politiska, tillhörande den ”kleftiska” genren av grekisk folkdiktning.¹¹ ”Klefterna”, ordagrant ”tjuvar”, var beteckningen på laglösa grekiska stråtrövare under den osmanska perioden, vilka i folkmedvetandet med större eller mindre rätt erhöll status som motståndsmän och frihetskämpar. De kleftiska folksångerna handlar om dessas bedrifter, framförallt i kamp mot turkar och albaner; till genren räknas också dikter om de politiska uppror som ägde rum under tiden före det egentliga frihetskriget, där klefterna spelade en viktig roll. Bland annat besjöngs på grekiska de så kallade suliotiska upproren, trots att deras huvudaktörer faktiskt var kristna albaner (eller åtminstone delvis albanskspråkiga: ämnet är kontroversiellt), vilka reste sig mot den tillika albanske osmanske ståthållaren Ali Pascha i nordvästra Grekland. Dessa uppror gavs även svenskt litterärt uttryck i dramat *Sulioterna* av P. A. Wallmark. Efter att upproren slagits ner fördrevs sulioterna söderut och assimilerades med den grekiska befolkningen, varför deras bedrifter kom att besjungas på grekiska. Moscho Tzavela (1760–1803), legendarisk kvinnlig suliot besjungen som ”Tsavelæna” i en av de dikter Welhaven översätter, fick en sonson Kitsos (1800–1855) som kom att kämpa i frihetskriget och sedermera blev grekisk premiärminister.

Tsavelæna

En liden Fugl fløi der forbi og satte sig paa Broen;
 Og klagende dens Stemme lød, den lød for Ali Pascha:
 ”Du har ei her dit Jannina, hvor dine Springvand risle,

Du har ei her dit Preveza, hvor dine Mure kneise.
 Nei, her er Suli, rigt paa Ros, Suli, det vidtberømte,
 Hvor spæde Børn i Kampen staae, og Kvinder, unge Møer;
 Hvor Tsavelæna staaer i Kamp med Klingen kjekt i Haanden,
 Med Barnet i den ene Arm og i den anden Bøssen,
 Med Beltet fuldt af skarpe Skud, og stedse foran Skaren.”¹²

I en annan av Welhavens folkdikter besjungs greken Iannis Stathas (1758–1812), ledare för ”de svarta skeppen”, en pirat- och/eller motståndsflotta som enligt legenden hissade den moderna grekiska flaggan för första gången.

Iannis, Stathas’ Søn

Det sorte Skib foer over Sø hist mod Kassandras Strande,
 Det skyggedes af sorte Seil, og himmelblaat var Flagget.
 Da seilede Korvetten frem med blodigrøde Vimpel:
 ”Stryg Seilet,” lød Korsarens Raab, ”læg bi, lad Seglet falde!” –
 ”Jeg stryger aldrig mine Seil og lader ei dem falde!
 Troer ei, jeg er en Kvindekarl, en Brud, der tigger Naade!
 Jeg er Iannis, Stathas’ Søn, og Bukovallas’ Frænde!
 Hid, mine Tappre, Tauget ud, mod Fjenden vender Stavnen!
 Lad Tyrkeblodet strømme nu og skaaner ei de Vantro!”
 Da vendte Tyrken Skibet om, og dreied’ af med Stavnen.
 Iannis entred Skibet først, til Hug han hæved Klingen;
 Paa Dækket flyder Blodets Strøm og Havet purpurfarves;
 ”Allah, Allah!” de Vantro skreg’ og sank til vore Fødder.¹³

I den artikel som ledsagar Welhavens översättningar i tidskriften *Vidar* framgår det likväl att hans huvudsakliga ärende inte är politiskt utan kulturhistoriskt, och framförallt ska sättas i samband med hans läsning av Herders skrifter om folkkultur i ungdomen.¹⁴ Den politiska situationen ges relativt lite utrymme i artikeln, särskilt vid en jämförelse med Welhavens källa, Wilhelm Müller, som är känslösamt progrekisk.¹⁵ Welhaven omtalar klefterna i positiva ordalag, men tonvikten läggs på frågor som folkdiktningens väsen, folksångernas genrer, deras förhållande till den antika grekiska mytologin och verslära.

Welhaven berör inte den politiska frågan om Greklands självständighet mer efter denna publikation och återutger heller inte översättningarna i sin egen utgåva av *Samlede skrifter* på 1860-talet.¹⁶ Möjligen kom han att se självständighetsfrågan som politiskt känslig i en tid då den norsk-svenska unionen kom att ifrågasättas alltmer från vänsterhåll, men han vänder sig också som mogen diktare bort från den herderska folk-

romantiken, då han verkar finna den oförenlig med den konstteoretiskt grundade klassicism i Winckelmanns efterföljd som han medvetet syftar till i sin diktning.¹⁷

Självständighetsfrågan: Henrik Wergeland

Under tiden för frihetskriget verkar överhuvudtaget intresset för den grekiska saken i Norge ha varit något mindre än i det övriga Skandinavien. Av frivilliga stridande är inga norrmän kända, såvida inte dessa räknades in bland danskarna, liksom finländarna räknades till svenskarna;¹⁸ av de kända namnen är det dock inget som förefaller vara norskt.¹⁹ Det litterära intresset tycks också utöver Welhavens översättningar ha varit begränsat. Det ska beaktas att den specifikt norska, från den danska åtskilda moderna litteraturen var en ganska ny företeelse i början av 1800-talet, och att den norska parnassen var av begränsad storlek. De exempel jag utöver Welhaven har funnit på norsk vitterhets kontaktytor med filhellenismen anförs i det följande.

Sigmund Skard har kartlagt den norska byronismen, d.v.s. det litterära intresset för Lord Byron.²⁰ Dennes frivilligtjänst och död för Greklands sak spelade en viktig roll även för den norska opinionen, vars omvändelse från anständig borgerlig motvilja till romantisk beundran tycks ha skett i och med denna sista fas av Byrons karriär (jämför motsvarande tendens för Sveriges del i dikten "Byron" av Atterbom, citerad nedan). Norska tidskrifter omtalar hans Greklandsfärd och död 1823–1824 i entusiastiska ordalag.²¹ Även utanför Byrons sammanhang noterar Paasche att de norska tidskrifterna bland andra utländska begivenheter talar om "grækerhelter" vid denna tid.²² Professor C. Hansteen berättar från en resa i Telemark 1821 att de isolerade bönderna där var intresserade av världsnyheter, och "Grækernes Friheds-Kamp var derfor gjerne den første [...] Gjenstand, der paa denne Tid bragtes paa Bane".²³ Entusiasmen för nationella självständighetsfrågor kan likväl ha varit större hos den norska allmogen än hos borgerskapet, trots, eller kanske just på grund av att, som Skard påpekar, "parallellen låg nær for slekta frå 1814".²⁴ Norge hade 1814, efter att ha befriats från dansk överhöghet, gått miste om chansen till full självständighet och istället av svensk övermakt tvingats in i norsk-svensk union, något man bör ha påmint om i beaktandet av den grekiska självständighetskampen, och kanske även i beaktandet av den anmärkningsvärda svenska entusiasmen för denna kamp, till vilken jag ska återkomma nedan.

Prästdottern Camilla Wergeland (gift Collett), som i Paris 1834 uppvaktas av major A. M. Myhrberg (1797–1867), finlandssvensk och sverigefinländsk veteran från det grekiska frihetskriget, nämner i sin dagbok att denne "kæmpet i alle de sidste Europæiske Frihedskrige",²⁵ men uttrycker ingen särskild sympati för det grekiska, inte ens när hon återger en av majorens rövarhistorier därifrån.²⁶ Intressant nog försäkrar hon samtidigt, gentemot Myhrbergs svenskfientliga propåer och efterlysningar av

norska sammansvärjningar mot unionen, att ”Man elsker Kongen og er saa lykkelig som en saadan Forening kan tillade det. Enkelte Misfornøiedes Skriig i Bladene kan vel ikke kaldes nogen Sammensværgelse...”²⁷ Camilla Wergeland har dock i samma dagbok bara någon dag tidigare med emfas förnekat att två respektlösa svenskar hon stötte på skulle vara – vilket de själva hävdade – hennes landsmän.²⁸

Parallellställningen av attityderna hos fröken Wergeland och hennes kavaljer till den norsk-svenska unionen och till det grekiska självständighetssträvandet, den parallell som alltså även påtalades av Skard, är inte gripen ur luften. Ett sådant samband går att finna även hos den tredje, osynlige deltagaren i samtalet, Camillas radikale bror Henrik, vars ”missföfnöjda skrik i bladen” i unionsfrågan två år senare skulle komma att orsaka skandal.²⁹ Henrik Wergeland var också såvitt jag kan se den ende på den norska parnasen som uttryckte entusiasm för den grekiska frihetskampen medan denna ännu pågick.

Wergelands radikala filhellenism, på vilken exempel ska anföras nedan, utgör en markant kontrast inte bara till Welhavens mer eller mindre apolitiska hållning, utan också till filhellenismens svenska uttryck. Svenskarna fokuserade på kampen för kristendom och västerländsk civilisation mot turkar och ”muselmanskt barbari”,³⁰ och där deras litterära produktioner gärna omfattade sentimentala referenser till det gamla Greklands gudar och poeter undvek de vanligen principiella frågor om styrelseskick och nationell självbestämmanderätt. Men det är just dessa två frågor som utgör Wergelands intresse i saken. För honom var grekernas krig en parallell till de franska och amerikanska revolutionerna; det var en kamp för nationellt självbestämmande och politisk frihet mot en reaktionär överhet, där överhetens religion och etnicitet inte var framträdande delar av dramaturgin. Där den svenska filhellenismen alltså var tydligt högerinriktad och inte riskerade att misstagas för republikanism eller egentligen nationellt självständighetsivrande som sådant, var Greklandsfrågan för Wergeland en vänsterfråga, som handlade om just dessa båda angelägenheter.

Wergelands litterära bidrag till filhellenismen är få men talande. Särskilt frekventa blir de innan hans bokdebut under åren 1825–27, då även den svenska filhellenismen var som intensivast. 1825 publicerar han dikten ”Norges Frihed”, där tredje strofen lyder:

End damper jo fra Amerikas Sletter
Tyrannernes Hæres det udgydte Blod:
Det gjenreiste Hellas jo Aaget alt letter
Og Friheden reises hvor Halvmaanen stod:
Mildere Frihedens Vinge
Sig over Norge mon svinge
Og udryste Held
Over Dal, over Fjeld,
Over frifødte Æt!³¹

Bastiljens fall har nämnts tidigare i dikten, och här dyker alltså den amerikanska revolutionen upp som jämförelsematerial, även om Wergeland hoppas på en mindre våldsam frigörelseprocess för Norges del. Trots att han ställer upp halvmånen (d.v.s. islam) som motståndare till den grekiska friheten är det inte kampen för kristendomen som upptar hans egentliga intresse, utan nation och frihet i deras moderna, av franska revolutionen definierade betydelse. Att han hyllar den svenske kungen i slutet av samma dikt ska ses i ljuset av att Norges omställning från dansk undersåte till ett på pappret likvärdigt medlemskap i den norsk-svenska unionen under svensk krona faktiskt innebar ett steg framåt med avseende på frihet och nationellt självbestämmande. Särskilt gäller detta den radikala grundlag som den norska riksförsamlingen antog den 16 maj 1814 (och som gällde från den 17), vilken man behöll i modifierad form även efter att man tvingats in i unionen. Även Sveriges regeringsform av 1809 som ersatte det gustavianska enväldet var konstitutionell och jämförelsevis liberal. Danmark förblev där emot enväld fram till 1848. Det danska politiska läget anges av Bjarne Schartau som en orsak till att den danska litterära filhellenismen var mindre framträdande eller i alla fall ”vida mer opolitisk” än dess gängse europeiska motsvarighet.³²

Wergeland har ingenting emot att upprepa sig när det gäller ett så viktigt ämne. Följande år, 1826, publicerar han ännu ett ”Ode til Norges Frihed”, den här gången i modifierade sapfiska strofer, där nionde strofen lyder:

Snart skal ei længer den gamle Eurotas's
Sølverskjæg dryppe af Blod, men sin Vove skal,
liig Susquehannah, i Frihedens Enge den
roligen vælte.³³

Eurotas är en av de största floderna på Peloponnesos, där det grekiska frihetskriget ansågs ha tagit sin början. Den jämförs av Wergeland med den amerikanska floden Susquehanna, som spelade en central roll för en av de kanoniserade drabbningarna i det amerikanska frihetskriget (slaget vid Newtown 1779). Samma associationer och strofens avslutning återanvänds i bokdebuten tre år senare, där två strofer från dikten ”Hymne till friheden” lyder:

Aand i Hellas's Hjerter, at flux de svulme
op til vældige Skjolde, der flyve paa
blodige Hænder, som svullen Stormsky paa
Kastor og Pollux!

Lad Eurotas, liig Susqvehanah
gjennem Jubel og hvilende Helleners
Blik (o, som blinkende Sværd for Friheden!)
roligen rulle!³⁴

1827 publicerade Wergeland en fri översättning av en patriotisk kampdikt av den grekiske poeten Rigas Feraios, dräpt av sultanens soldater 1798. Även här heter det laddade nyckelordet ”Frihed” (gr. ἐλευθερία). Vi ska längre fram se ett exempel på den mer reserverade svenska inställningen till samma ord i detta sammanhang (mina kursiveringar i citatet som följer).

Snart brister Aaget for *Frihedens* Klinge!

[...]

Ha, naar mit Krigshorn det gjalder, da hid
stevner fra Sønnen! dets Toner Jer hid
kalde hvor Syvhøien throner,
Kjæmper! thi *Frihed* jo Sejeren kroner.

[...]

Leonidas, Qvadenes ældgamle Helt!
Kalder ham hid, der saa dristig sit Telt
høit paa Thermopylæ spændte,
seirende *Frihed* til Hjemstavnen sendte!

Foran den hellige Skare han sprang
modig i Dandsen til Sværdenes Klang.
Og, som en Løve, i røde
Bølger af Blod, han for *Friheden* døde.³⁵

Poeten Rigas omnämns åter i Wergelands dikt ”Erobrerens sånger”, skriven 1831, som dock inte publicerades förrän tre år senare.³⁶ I samma dikt hyllar Wergeland frihetskämpen Konstantin Kanaris (1793–1877), som han även omtalar i en politisk artikel från 1843, där de lägre klassernas betydelse för det grekiska upproret betonas.³⁷

Islam som fiendebild återkommer inte i någon av Wergelands egna variationer på temat efter den första dikten från 1825 (en och annan formulering återfinns i Rigas kampdikt). Filhellenismen kan istället hos honom sägas utgöra en del av hans stora vänsterpolitiska berättelse om kampen för nation och frihet mot reaktionärt envælde och tyranni. Kontrasten till den samtida svenska filhellenismen är därmed slående.

Sverige: Nicander, Wallmark, Atterbom, Tegné

Högertendensen är, som påpekats av Henrikson, påfallande i den handfull svenska dramer, kantater och dikter med filhellenisk tendens som publicerades på 1820-talet, med särskild intensitet under åren 1826–1827.³⁸ De svenska filhellenerna var inte de poetiska begåvningar man idag sätter högst. Utöver pamfletter, historiska skildringar

och översättningar nämner litteraturhistorikerna litterära bidrag av Beskow, Crusell, Dahlgren, Kjellenberg, Linder, Nicander, Nyberg, Wallmark, Zeipel och ett som har förblivit anonymt.³⁹ Atterboms engagemang kom *a posteriori* och Geijer och Tegnér var i det närmaste helt passiva. Nicander publicerade åtskilligt filhelleniskt under perioden, utöver den av Petersson nämnda *Markos Botzaris* (1826) även de mindre dikterna ”Grekinnan” (1822), ”Melpomene till Svea” (1825), ”Basreliefer på Lord Byrons Urna” och ”Lord Byron på Delphis ruiner” (1830).⁴⁰ Ett annat av hans bidrag verkar inte ha publicerats på tjugo- eller trettioalet utan först postumt. Det lilla lustspelet *Död utan död* är dock ett typiskt, om än i jämförelse med de av Henrikson citerade dikterna och pamfletterna godartat exempel på det slags kristet konservativa och ”orientalistiska” sentiment som genomsyrade filhellenismen i Sverige i mitten av 1820-talet.⁴¹ I centrum av dramat står den rökande, melankoliska paschan Mustapha, som har glömt att han i sin barndom var den kristna greken Hector. Han påminns om detta med listiga antydningar av en barndomskamrat, den grekiske skalden Telos, som, utklädd till judisk handelsman, vunnit tillträde till paschans hov. Dramat slutar med att Hector återfår minnet, återvänder till den kristna tron och sällar sig till motståndskampen (det hela ansågs möjligen alltför fänigt för att tryckas ens för välgörande ändamål).

Ledare för den svenska litterära filhellenismen var Per Adam Wallmark (1777–1858), bibliotekarie vid Kungliga Biblioteket, akademiledamot och väl mest känd som ”den gamla skolans” mest stridbara företrädare i kampen mot Atterbom och nyromantikerna i början av seklet. Wallmarks och Svenska Akademiens tidskrift *Allmänna Journalen* var tillsammans med *Stockholms Posten* den svenska publikation som framförallt tog sig an grekernas sak.⁴² Wallmark var med och bildade Grekvännernas sällskap 1826,⁴³ och hans drama *Sulioterna*, ett historiskt skådespel på prosa i tre akter och det i särklass mest ambitiösa litterära verket i den filhelleniska genren, uppfördes åtta gånger under åren 1826–1827.⁴⁴ Dramat upptar 121 oktavsidor i den tryckta utgåvan från 1827, vilken också innehåller en tendentiös och anekdotisk redogörelse för den grekiska situationen.

Liksom en av de pamfletter Henrikson citerar,⁴⁵ utnyttjar Wallmark i dramat möjligheten att rättfärdiga grekernas sak inför en skeptisk konservatism och framställa motståndet som väsensskilt från samtidens ”anarkism”, d.v.s. radikalism i Henrik Wergelands stil. Den franske officeren Richemont försöker i tredje aktens tredje scen övertala sulioterna att spara sina krafter, förespeglande ett europeiskt stöd inom en snar framtid. Suliotledaren Tzavelas (make till den ovan nämnda Moscho Tzavela) svarar honom:

O! måtte din spådom sannas, ädle Richemont! Men förlåt, om jag ej vågar tro hvad jag så lifligt önskar. Vi äro Rebeller, säga edra Statsmän, Rebeller af samma slag som edra

anarkister. Det är en smädelse. Nej, den frihet, för hvilken vi väpnat oss, är ej den, som tjent edra factioner till förevänning för deras raseri, det är den heliga, eviga, oafhärdliga, som gör människan till människa, och ett folk till ett folk. Hvilken Europeisk Styrelse har väl någonsin satt en ära i att utrota Christendomen, detta stora befodringsmedel af mensklig förädling och lycksalighet? Med den var det ju ändå alltid möjligt för Er att lefva värdigt människor, värdigt förnuftiga, sedliga varelser? Är det så för oss? Se dig omkring, och du skall finna, att det är för sjelfva denna möjlighet, som vi strida, och strida mot en Regering, som i 400 år arbetat på att utrota all dygd ibland oss, på att ned-sätta oss till likhet med de husdjur, hvilkas namn den tillägger oss, men hvilkas belägenhet den ofta tvingar oss att finna afundsvärd. [...] Hvad annat än värja oss mot en fiende, utan all aktning för människorätt och människovärde, mot en ursinnig, som mördar, som slagtar oss utan åtskillnad som oskäligen djur? mot en tiger, vildare och grymmare än Hyrkaniens? Ja, min vän, vår resning är ett *sjelfförsvar*, endast ett sjelfförsvar, af religion och människorätt oss lika anbefaldt, och helgadt af allt, som för människor är heligt. Så länge J, vestra Européer, okunnige om det rätta förhållandet, eller af andra skäl, fortfaren att anse detta nödvärn som ett uppror mot en laglig, en mensklig Styrelse, hvad hjälp kan väl Grekland hoppas af eder! Nej, min vän: dess lott skall ännu länge blifva, att, blödande under Osmanernas gissel, ensamt försvara Christendomens, mensklighetens och sin egen förtrampade rätt och värdighet.⁴⁶

Wallmark slår alltså fast att grekernas kamp gäller kristendomen och inte några moderna påfund som republik eller nationalstat. Notera hur han därvid identifierar begreppet *frihet* som politiskt suspekt: ”den frihet, för hvilken vi väpnat oss, är ej den, som tjent edra factioner till förevänning för deras raseri” – och jämför som kontrast Wer-gelands oförbehållsamma användning av ordet i dikterna, inklusive deras titlar, citerade ovan.⁴⁷

Den svenska litterära filhellenismen skall således inte förknippas med radikalism eller liberalism. I den kanske mest väldokumenterade studien, Göte Janssons avsnitt om ämnet i boken *Tegnér och politiken*,⁴⁸ finns likväl en sådan tendens, som sammanfaller med en vilja att omtolka Tegnér och de andra större svenska poeternas passiva hållning till ett varmt engagemang för Greklands sak. Även om Jansson inte citeras hos senare forskare verkar han indirekt ha fått betydelse, till exempel hos Jägerskiöld som skriver att ”Tegnér, Atterbom och Geijer ivrade för [grekernas] sak”,⁴⁹ vilket upprepas av Pakkanen som att ”Tegnér and Per Atterbom ... showed their support for the Greeks”.⁵⁰ Ett visst stöd och en viss iver finns belagt, men det bör understrykas att detta så gott som uteslutande yttrade sig i privata sammanhang, nämligen i brev och socialt umgänge.⁵¹ I offentligheten yttrade sig såvitt jag kan se varken Geijer eller Atterbom någonsin om det grekiska frihetskriget så länge den politiska frågan förblev oavgjord, Geijer inte heller efter grekernas seger.

Atterbom höjer efter den grekiska segern rösten: Henrikson visar hur han i omar-

betningen av dikten ”Leones sång” (1813) till den mer stridslystna ”Grekinnan från Norden” för sina *Samlade dikter* (1838) retuscherar en passivt sentimental hållning till en aktivt prohellenisk.⁵² Han publicerade faktiskt även tidigare ett uttryck för filhellenism, nämligen åtta versrader mot slutet av dikten ”Byron” (vv. 153–60) från 1831, vilken han antedaterar till 1828. Om denna tidsangivelse stämmer för dikten i utkast, vilket han gör gällande även i ett brev till Bernhard von Beskow samma år som den publiceras,⁵³ får passagen om det grekiska frihetskriget anses vara misstänkt oorganiskt fogad till en i övrigt mörkt ifrågasättande framställning av Byrons karriär, som avslutas med en kristen fredsappell, ”julmorgonens klockors sång om försoning och frid” i kontrast till allt som tidigare skildrats, till Byrons demoniskt aktiva liv, hans intensiva melankoli och tragiska död. Den triumferande tonen i den filhelleniska passagen klingar falskt i detta sammanhang och tyder på att den har sitt upphov efter grekernas seger.

Dessa ruiner ifrån ett förherrligadt fordom, så talrikt
 Slösade öfver din duk; denna gestalt af natur,
 Hvilken, i skymning och glöd, i behag och i fasa densamma,
 Sjelf är blott en ruin efter en Gudom, som flytt:
 Skyllra de endast till prunk? eller blefvo de väldiga minnen
 Ändtligen dock för din själ tändande facklor af hopp,
 Likt de alpiska spetsar, dem krönande gryning förgyller,
 Medan af dvala och natt dällderna rufvas ännu?
Gerna det sista vi tro; och gerna det dåd vi beprisa,
Att för ett värnlöst folks länge förtrampade rätt
Lyfva till kamp de händer, ur hvilka, numera, kring jorden
Blänkte, vid lyrans gull, stålet af hjeltarnes svärd.
Ja! den röst ej bedrog, som bød dig att söka din grafvädd
Mellan Helleniska män, lagerbegrönt Suliot,
Under den eviga rot af frihetens ek, som begärde,
För sin af tårar och blod vattnade telning, ditt hägn.
 Tidigt omkring din stormiga dag göts aftonens rodnad;
 Men en harmonisk accord lik, i evärdligt behag
 Löste hon upp ditt lifs farväl, till ett rörande echo,
 Som upprepar ditt namn stundligt med kärlekens rop.
 Hör! på engång den nattliga rymd af mäktiga toner
 Fylles, och strålar dervid randa dess mörka tapet!
 Är det väl dödens ringning, ifrån Missolunghi förnummen,
 Der en nation i gråt böjer sitt knä vid din bår? –
 Nej! jul-morgonens klockor det är; och de bära till jorden
 Himlarnas tröstande sång, – sång om försoning och frid.⁵⁴

Märk hur motiven *gryning ... natt* i avsaknad av det filhelleniska inskottet hade följts omedelbart av *dag ... aftonens rodnad*. Dikten hade mått bra av en uppfriskande redigering av åtminstone den melankoliskt tragiska ton vid Byrons bår i Messolongi som anslås i slutet, vilken harmonierar särskilt illa med det käckta prisandet av hjältedöden ett fåtal versrader tidigare. Detta kan ha förekommit diktaren själv, som i brevet till Beskow skriver om dikten: ”har jag målat den [...] förmycket i mörkt?”⁵⁵

Tegnér tycks en gång ha uttalat sig otvetydigt till grekernas stöd, i avskedstalet till studenterna i Lund 1824 i samband med tillträdet som biskop av Växjö stift:

Redan en gång förut har klassiska litteraturen räddat Europa ur barbariet. Återgången dit är ännu icke omöjlig. Den nuvarande tiden söker åtminstone allehanda vägar till detta mål. En af de genaste vore utan tvifvel den, om man kunde lyckas att göra de *Gamla* grekerna äfven så förgätta, äfven så misskända, som man vill göra de *Nya*. Men vi vilja hoppas att beggedera skola bibehålla sig. Vi vilja hoppas att ännu efter årtusenden ett bildadt slägte skall beundra de forntida Hellenernas snille och prisa de närvarandes bedrifter, då troligtvis vår närmaste efterverld, med föraktets liknøjdhed, skall fråga om begges motståndare: huru hette de?⁵⁶

Med ”motståndare” avses väl inte så mycket turkarna som de europeiska politiker och presskribenter som vid den här tiden var fientligt inställda till grekernas uppror, särskilt i Österrike.⁵⁷ Som Jansson visar ogillade Tegnér den konservativa ordning som tagit form i Europa efter Napoleons fall och Wienkongressen med den österrikiske kanslern Metternich som diplomatisk spindel i nätet, men hans hållning i Greklands sak liksom i alla världspolitiska saker förefaller inte ha varit aktiv utan fatalistisk och pessimistisk, i bästa fall (eller sämsta) *reaktiv*. Vad beträffar Grekland verkar han snarast ha dragit öronen åt sig när filhellenismen i Sverige kom att domineras av de pompöst etablissemangskonservativa kretsarna kring Wallmark, ty han avböjer 1826 att skriva en appell i samband med en insamling till grekernas sak med den lamma motiveringen att ”insamlingen redan börjat”.⁵⁸ Han tycks inte ha blivit medlem i det av Wallmark samma år bildade Grekvännernas sällskap.⁵⁹ I de av Tegnér’s dikter från början av tjugotalet som uttrycker sympati för grekerna framställs deras sak som redan förlorad (”Axel” v. 95–96; ”J. Lundblad” v. 19–32),⁶⁰ och det är mer än troligt att han, när nu från mitten av tjugotalet en grekisk seger trots allt kunde tänkas börja hägra inom det möjligas domän – d.v.s. en seger med, inte mot de europeiska stormakternas vilja, och på deras villkor (grekerna gavs vid sin självständighet en bayersk kung) – inte längre förmodade hålla sympatien levande. Den ståndpunkt han till slut kommer fram till i Greklandsfrågan står möjligen snarare att finna i dikten ”Fridsröster”, en omarbetning av en tidigare opublicerad dikt⁶¹ som utgavs första gången 1828⁶² och vars första strof lyder

När de mäktige på jorden
trampa en föraktad ätt,
och i södern och i nord
styrkan öfverallt har rätt:
när den svagare förtryckte
svekets dolk i gördeln bär,
i din egen barm du flykte
och slut frid med verlden der.

NOTER

- 1 Paula Henrikson, "Filhellenism i svensk romantik: Exemplet Atterbom", i *Ett möte: Svensk och dansk litterär romantik i ny dialog*, Gunilla Hermansson & Mads Nygaard Folkmann, utg., Göteborg 2008, s. 73–87 (Sverige, särskilt Atterbom); Petra Pakkanen, *August Myhrberg and North-European Philhellenism: Building the Myth of a Hero*, Papers and monographs of the Finnish Institute at Athens 10, Helsingfors 2006 (Sverige och Finland); Mats Petersson, "Nordens sköldemö och Pallas Athena", *Biblis*, 1:3, 1998, s. 30–37, Göte Jansson, *Tegnér och politiken 1815–1840: En skalds syn på sin tids samhällsproblem*, diss. Uppsala 1948, s. 88–105 (Sverige); Bjarne Schartau, "Dänische philhellenische Verfasser der Romantik", i *Europäischer Philhellenismus: die europäische philhellenische Literatur bis zur 1. Hälfte des 19. Jahrhunderts*, Philhellenische Studien 2, Evangelos Konstantinou, utg., Frankfurt a. M. 1992, s. 99–109, Jørgen Erik Nielsen, *Den samtidige engelske litteratur og Danmark 1800–1840*, Bd. I, Publications of the Department of English, University of Copenhagen 3, Köpenhamn 1976, s. 37–39, 364–65, 386–91, Henny Garbo, "Danske Grækervenner", *Fortids veje: Historisk læsning*, 5, 1946, s. 235–58 (Danmark).
- 2 De senaste större publikationerna om den europeiska litterära filhellenismen är artikelsamlingarna Konstantinou 1992; *Der Philhellenismus in der westeuropäischen Literatur 1780–1830*, Internationale Forschungen zur allgemeinen und vergleichenden Literaturwissenschaft 6, Alfred Noe, utg., Amsterdam 1994; *Graecomania: Der europäische Philhellenismus*, Klassizistisch-romantische Kunst(r)räume 1, Gilbert Heß, Elena Agazzi, & Elisabeth Décultot, utg., Berlin etc. 2009. Pakkanen 2006 fokuserar på Sverige och Finland (se föregående not) men innehåller även kapitel om allmän nordeuropeisk och rysk filhellenism (s. 1–12 resp. 12–23).
- 3 Åtminstone i Sverige efter Horace Engdahl, "Livgivande natt", i *Ärret efter drömmen*, Stockholm 2009, s. 47–54 (tidigare i *Musik: tidningen för klassiskt, folkmusik och jazz*, 1996, nr. 2 (feb.), s. 20–24; *Perspektiv på musik: en antologi*, C. Aare & J. Scherwin, utg., Stockholm 1999, s. 171–75).
- 4 Om deras publikationshistoria, se Maria-Verena Leistner, "Auf den Spuren des 'Griechen-Müller'", *Hellenika: Jahrbuch für griechische Kultur und deutsch-griechische Beziehungen*, 3, 2008, s. 9–16; en fullständig samlad utgåva är Wilhelm Müller, *Griechenlieder*, Neue vollständige Ausgabe, Leipzig 1844.

- 5 Müller i Tegnérns kvarlåtenskap: Jansson 1948, s. 93. Geijer och Atterbom läser Müller: *ibid.*; Malla Montgomery-Silfverstolpe, *Malla Montgomery-Silfverstolpes memoarer*, Del 3, 1819–1825 (*Sept.*), Malla Grandinson, utg., Stockholm 1910, s. 73. Atterbom lär känna Müller: Elisabeth Tykesson, *Atterbom: En levnadsteckning*, Stockholm 1954, s. 132 (och se nedan, n. 51).
- 6 *Neugriechische Volkslieder*, gesammelt und herausgegeben von C. Fauriel. Übersetzt und mit des französischen herausgebers und eigenen Erläuterungen versehen von Wilhelm Müller, I–II, Leipzig 1825; *Chants populaires de la Grèce moderne*, recueillis et publiés, avec une traduction française, des éclaircissements et des notes, par C[laude Charles] Fauriel, I–II, Paris 1824–1825.
- 7 [Johan Sebastian Welhaven](under signaturen –n.), ”Nygræske Folkesanger”, *Vidar* (Christiania: Det Norske Studenter-Forbund), 1:14, 4/11, 1832(b), s. 110–12, modern utgåva i Johan Sebastian Welhaven, *Samlede verker*, Ingard Hauge, utg., I, Oslo 1990, s. 46–49 (se även n. 9).
- 8 Pär Sandin, ”J. S. Welhaven: nygrekisk folkpoesi, klassicism, idyll”, *Edda*, 111, nr 4, 2011(a), s. 313–29.
- 9 Pär Sandin, ”J. S. Welhavens omdiktning av nygrekisk folkpoesi: tvåspråkig utgåva med inledning och kommentar”, *Text* (Uppsala), 8, nr 2, 2011(b), s. 59–89.
- 10 [Johan Sebastian Welhaven](under signaturen –n.), ”Nygrækernes Folkepoesi”, *Vidar*, 1:14, 4/11, 1832(a), s. 107–10.
- 11 Se om de kleftiska sångerna Roderick Beaton, *Folk Poetry of Modern Greece*, Cambridge 2004 (1980), s. 102–111, och Linos Politis, *A History of Modern Greek Literature*, Oxford 1973, s. 91–93.
- 12 Dikt nr 4 i Hauges utgåva (Welhaven 1990, s. 47); Welhavens källtext i Fauriel & Müller 1825, I, s. 98–99; även i den modernare utgåvan av Arnold Passow, *Τραγούδια Ῥωμαϊκά = Popularia carmina Græciæ recentioris*, Leipzig 1860, s. 154, nr CCVIII Ἡ Τσαβέλαινα, ”Tsavelæna”. Nyutgåva med grekisk parallelltext i Sandin 2011b, s. 70–71.
- 13 Dikt nr 6 i Hauges utgåva (Welhaven 1990, s. 48); Welhavens källtext i Fauriel & Müller 1825, I, s. 6–7; även i Passow 1860, s. 14–15, nr XIV Ὁ Γιάνης Σταθάς, ”Ianis Stathas”. Nyutgåva med grekisk parallelltext i Sandin 2011b, s. 74–75.
- 14 Welhaven 1832a, ej återutgiven men se utdrag och diskussion hos Sandin 2011a, s. 316–17.
- 15 Fauriel & Müller 1825, I, s. xlvii–xlvi; Sandin 2011a, s. 328, n. 11.
- 16 J. S. Welhaven, *Samlede skrifter*, I–VIII, Kjøbenhavn 1867–1868.
- 17 Sandin 2011a, s. 319–20.
- 18 Pakkanen 2006, s. 8; William St. Clair, *That Greece Might Still be Free: the Philhellenes in the War of Independence*, London 1972, s. 354–56.
- 19 Följande skandinaviska eller tänkbart skandinaviska namn på stridande filhellener listas i Wilhelm Barth & Max Kehrig-Korn, *Die Philhellenenzeit: Von der Mitte der 18. Jahrhunderts bis zur Ermordung Kapodistrias’ am 9. Oktober 1831*, München 1960. Nils Fredrik von Aschling (sv.), ”Bettersen” (Pettersen, Petersen, dan.?), F. J. von Crusenstolpe (sv.), ”Döderling” (?), ”Finstedt” (?), Henry Frellsen (dan.), J. Hann (dan.), Harro Paul Haring (dan.), ”Jebassen” (dan.: Jeppesen?), Henrik Krøyer (dan.: se Garbo 1946), Lorenz Lind-

- stedt (sv.), Maximilian August Myhrberg (fin./sv.), ”Oberg” (Öberg?), Fabian Gustaf von Åkerhjelm (sv.), Adolph von Sass (fin./sv.), Johann H. Stabell (dan.: se Garbo 1946), Carl Georg Westée (sv.). Flera av namnen är hämtade från en minnesvård med inskriptioner som sattes upp över porten till den romersk-katolska kyrkan i Nafplion, där stavningen tyvärr lämnar en del att önska. St. Clair 1972, s. 356 anger antalet identifierade skandinaver till sammanlagt nio svenskar och åtta danskar, men utan att ange namnen.
- 20 Sigmund Skard, ”Byron i norsk litteratur i det nittande hundreåret”, *Edda*, 39, 1939, s. 67–144. Welhaven tog ett Byronicitat till motto för sin första diktsamling (Christiania 1834, ny utgåva i Welhaven 1990, s. 61–100, här s. 61), men det anses vara ”simili” (Skard 1939, s. 103), d.v.s. falska bildningsanspråk: han kunde inte engelska. Welhavens byronism, sådan den senare tar sig uttryck i hans diktning, tar inte heller fasta på det heroiska utan snarare det mörkt asociala hos diktaren; se Jørgen Magnus Sejersted, ”’Natten er stum’: Lyrisk ironi hos Welhaven”, i *Gjenlyd af min Sang: En antologi om Johan Sebastian Welhaven*, Liv Bliksrud, utg., Oslo 2009, s. 137–53, här: s. 144–45.
- 21 Skard 1939, s. 71, text för n. 4–5.
- 22 Fredrik Paasche, *Norges litteratur fra 1814 til 1850-aarene* = Francis Bull & Fredrik Paasche, *Norsk litteraturhistorie*, III, Oslo 1932, s. 83.
- 23 Christopher Hansteen, *Reise-Erindringer*, Christiania 1859, s. 6.
- 24 Skard 1939, s. 71. Jämför Henrik Wergelands förtörkelse femton år senare över att ”den simple Mand” tror att Norge ”høre[r] til Sverige”. Henrik Wergeland, *For Menigmand: Et Patriotisk Flyveblad* (nr. 1), 1836(a), även i Henrik Wergeland, *Samlede skrifter*, Del I–VI i 23 bd., Herman Jæger, Didrik Arup Seip, Halvdan Koht & Einar Høigård, utg., Kristiania/Oslo 1918–1940, III 2, s. 478–81, här: s. 480.
- 25 Camilla Collett, *Optegnelser fra ungdomsaarene*, Leiv Amundsen, utg., Oslo 1926, s. 94.
- 26 Collett 1926, s. 116.
- 27 Collett 1926, s. 95–96.
- 28 Collett 1926, s. 93.
- 29 Paasche 1932, s. 238; Aage Kabell, *Wergeland*, II, *Manddommen*, Skrifter utgitt av Det Norske Videnskaps-Akademi i Oslo, II. Hist.-fil. klasse 1957:1, Oslo 1957, s. 145–49; Henrik Wergeland, *For Menigmand: Et Patriotisk Flyveblad* (nr. 4), 1836(b), även i Wergeland 1918–1940, III 3, s. 17–24; Henrik Wergeland, ”Fra Henrik Wergeland i anledning af Morgenbladets ham vedkommende svar paa en opfordring fra svenske Aftenbladet”, *Morgenbladet* (19. och 23 des.), 1836(c), även i Wergeland 1918–1940, III 3, s. 70–78.
- 30 Henrikson 2008, *passim*.
- 31 Henrik Wergeland, ”Norges Frihed”, *Patrioten* 20/8 1825, även i Wergeland 1918–1940, I 1, s. 3–4.
- 32 Schartau 1992, s. 99.
- 33 Henrik Wergeland, ”Ode til Norges Frihed”, *Magazin for Politik, Historie og Literatur*, sept. 1826, även i Wergeland 1918–1940, I 1, s. 14–15.
- 34 Henrik Wergeland, *Digte: Første Ring*, Christiania 1829, även i Wergeland 1918–1940, I 1, s. 93–225, här: s. 202.
- 35 Henrik Wergeland, ”Rhigas nygræske krigssang”, *Anmeldelser, Literatur og Kunst vedkom-*

- mende*, I, 1827, s. 27, även i Wergeland 1918–1940, I 1, s. 40–41. Se också Skard 1939, s. 77, som vill se en direkt influens från Byron i fråga om denna översättning.
- 36 Henrik Wergeland, *Digte: Anden Ring*, Christiania 1834, även i Wergeland 1918–1940, I 1, s. 389–459, här: s. 443.
- 37 Henrik Wergeland, ”Grækere og Normænd”, *For Arbeidsklassen*, 4:19 (13/10), 1843, även i Wergeland 1918–1940, IV 6, s. 438–39.
- 38 Henrikson 2008, s. 76–78.
- 39 Följande lista över svenska filhelleniska publikationer är till största delen samlad från Petersson 1998 och Henrikson 2008. Anon., *Drako och Ida eller scener från det grekiska frihetskriget: swenskt original*, Stockholm 1832; [Bernhard von Beskow], *Swea till Hellas’ söner: Cantate, att uppföras vid den concert, som kommer att gifvas till förmån för grekerna*, Stockholm 1826; idem, *De nya sulioterna eller Scenens undergång: Komisk hjeltedikt*, Stockholm 1827; Bernhard Crusell, *Hymn för Greklands befrielse*, Stockholm 1826; [Carl Fredric Dahlgren], *Sång, afsjungen på fartyget Gefion den 28 maj 1826*, Stockholm 1826; [Jonas] M[atthias] K[jellenberg], *Grekland: sång*, Linköping 1824; [Fredrika Christina Linder], *Marko Bozaris grafvård: Prologue i 2 acter med musique och sång*, Stockholm 1826; Karl August Nicander, *Markos Botzaris eller den selleidiska örnen: En grekisk sång*, Stockholm 1826 (se Gunnar Lokrantz, *Karl August Nicander*, diss. Uppsala 1939, s. 186–90); idem, ”Grekinnan”, i *Fjärilar från Pinden och Linda i Blomsterkorgen*, Stockholm 1822; idem, ”Melpomene till Svea”, i *Dikter*, Stockholm 1825; idem, ”Basreliefer på Lord Byrons Urna”, *ibid.*; idem, ”Lord Byron på Delphis ruiner”, i *Hebe: Poetisk Kalender för 1831*, Stockholm 1830; Euphrosyne [Julia Nyberg], *Vublina: Dramatiskt poem*, Stockholm 1823; P[er] A[dam] Wallmark, *Sulioterna, eller Sulis öfvergång: en händelse ur början af grekernas befrielse-krig: historiskt skådespel i tre akter, första gången uppfördt på kongl. stora theatern, den 11 maj 1827*, Med bifogade upplysningar och anekdoter ur grekiska befrielse-krigets äldre och nyare historia, Stockholm 1827; Carl von Zeipel, ”Lefve Grekland”, *Swea: tidskrift för vetenskap och konst*, 7, 1825, s. 3–5.
- 40 Petersson 1998, s. 35. Se fullständiga bibliografiska referenser i n. 39.
- 41 Karl August Nicander, ”Död utan död, eller Frihet och Trohet: Lustspel i en akt”, i *Samlade dikter*, IV, Stockholm 1841, s. 455–78. Dikter och pamfletter: Benjamin Constant, *Appel till de Christna folken för Grekerna*, Stockholm 1825; Anon., *Skola Grekerne gå under eller ej? Betragtelse af en Opartistisk*, Stockholm 1826; Beskow 1826; Dahlgren 1826; Kjellenberg 1824, samtliga citerade av Henrikson 2008, s. 76–78.
- 42 Jansson 1948, s. 89 ff.
- 43 Erik Wikén, ”Sveriges hjälp till grekerna på 1820-talet”, *Svensk tidskrift*, 28, 1941, s. 347–52, här: s. 348.
- 44 Wikén 1941, s. 349.
- 45 Anon. 1826, s. 11; Henrikson 2008, s. 76.
- 46 Wallmark 1827, s. 90–92.
- 47 Wallmark såg inga problem med att förena sitt stöd för det grekiska självständighetssträvandet med en nackstöv position i norsk-svenska unionsfrågan. 1814 hade han publicerat – i Kristiania – en dikt på latin till unionens ära, eller ”till det högt löftesrika förbundet

- mellan Sveriges och Norges riken”. Dikten åtföljs av en fransk översättning till kungens fromma och mynnar ut i en hyllning av kung *Carolus Johannes*, hans son prins *Oscarus*, och *antiquæ fidei domus inclita, Scandia* – ”den forna trohets frejdade hem, Skandinavien” (P. A. Wallmark, *In auspiciatissimum regnorum Sueciae et Norvegiae foedus*, Christiania 1814).
- 48 Jansson 1948, s. 88–112.
- 49 Stig Jägerskiöld, ”Myhrberg, August Maximilian”, i *Svenskt biografiskt lexikon*, 26, *Munck af Rosenschöld–Nilsson*, Stockholm 1987–1989, s. 100–103, här: s. 100.
- 50 Pakkanen 2006, s. 24.
- 51 Geijer till Atterbom 24.4.1821: ”Hvad tycks om Grekerna? – Jag önskar dem af hjertat lyckä. Blott det ej blir en Italiensk frihetsfarce [syftande till ett misslyckat napolitanskt uppror 1820]. Jag tycker mig se huru Hundturken skall rifva sig i hufvudet och fundera på hvad de Liberala Ideerna kunna vara för slag, som nu åstadkomma så mycket väsende i verlden.” (Erik Gustaf Geijer, *Samlade skrifter*, Ny ökad upplaga ordnad i tidsföljd, John Landquist, utg., Stockholm 1923–1931, XIII s. 375.) Atterbom till Geijer 3.5.1821: ”– Huru lifligt jag deltagar i Grekernas företag, lär Du a priori förmoda. I dag säges från Hamburg, att den Heliga Alliancen skall låta en stark armé afgå mot Grekland, till Turkarnes bistånd. Är ej detta malice, så kröner nämnda Alliance sina illbragder med det största scandalum, som christna Historien möjligtvis kan få att uppvisa.” (Geijer 1923–1931, XIII s. 719.) Ur Malla Silfverstolpes memoarer från 29 eller 30 september 1823: ”Om aftonen råkade hon Geijer, Atterbom, Gumælius, Börjesson, Schröder – man talade om Greklands befrielse, läste Müllers ’Griechische Lieder.’ ’Glad enthusiasm!’” (Montgomery-Silfverstolpe 1910, s. 73.) Atterbom till Malla Silfverstolpe 30.12.1825, om en panegyrik över Byron av Wilhelm Müller: ”fälttåget till Grekland, som visserligen gaf åt Byrons vagabundlefnad det vackraste möjliga slut, har alldeles förbländat min romerske vän vid sin sednare teckning.” (Carl Santesson, ”Atterboms Byron-dikt”, *Samlaren*, 14, 1933, s. 122–50, här: s. 128.)
- 52 Henrikson 2008, s. 80; *Supplement till Poetisk Kalender för år 1813*, P. D. A. Atterbom, utg., Upsala 1813, s. 285–88; P. D. A. Atterbom, *Samlade dikter*, II, Upsala 1838, s. 115–18.
- 53 Atterbom till Beskow 9.2.1831, i P. D. A. Atterbom och Bernhard von Beskow, *P. D. A. Atterboms och B. von Beskows brevväxling*, I, 1822–1840, Stockholm 1926, s. 232–36, här: s. 233.
- 54 P. D. A. Atterbom, ”Byron”, *Svea: tidskrift för vetenskap och konst*, 13, 1831.
- 55 Atterbom & Beskow 1926, s. 235.
- 56 Esaias Tegnér, *Tal vid offentliga föreläsningarnas slut på Kongl. Carolinska lärosalen i Lund den 9 April 1824*, Tryckt på Studerande Ungdomens begäran, Stockholm 1824, även i Esaias Tegnér, *Samlade skrifter: kronologiskt ordnad*, Ewert Wrangel & Fredrik Böök, utg., Stockholm 1918–1925, IV s. 110–21.
- 57 Jansson 1948, s. 92–95.
- 58 Jansson 1948, s. 92.
- 59 Franzén och Wallin anges som de mest namnkunniga medlemmarna av Wikén 1941, s. 348.
- 60 Esaias Tegnér, *Axel: en romans*, Stockholm 1822(a), även i Tegnér 1918–1925, IV s. 7–34;

Esaias Tegnér, *Vid Johan Lundblads minnesfest den 22 November 1822*, Lund 1822(b), även i Tegnér 1918–1925, IV s. 46–49.

61 Se Fredrik Böök i Tegnér 1918–1925, I s. 396–99.

62 Esaias Tegnér, *Smärre samlade dikter*, I, Stockholm 1828, s. 181–84.

63 Artikeln publicerar resultat av forskning bedriven vid Institutt for lingvistiske, litterære og estetiske studier, Universitetet i Bergen.

ABSTRACT

Norwegian literary philhellenism 1821–1832 and its Swedish contrast

Philhellenism in literature denotes written support for the insurrection against Osman sovereignty during the Greek war of liberation (1821–1830). Of Norwegian writers only Henrik Wergeland counts as a philhellene during the time of the conflict, which he understands as a chapter in his world-defining left-wing narrative, akin to the French and American national, republican revolutions. His contemporary rival J. S. Welhaven in 1832 published translations of so-called “klephtic” Greek folk poetry, which might count as a philhellenic contribution *a posteriori*, although his simultaneously published notes come forth as apolitical.

By contrast to Wergeland, Swedish philhellenic authors assume a right-wing perspective on the war, focusing on the defense of Christianity and Western civilisation against Islam. Greater talents such as Esaias Tegnér, E. G. Geijer and P. D. A. Atterbom should be noted for their silence on the issue rather than for active support, despite philhellenic opinions voiced in private. After the Greek victory, Atterbom seems to have modified more than one of his poems so as to express retrospective support for the Greeks.⁶³